

*CƏMIYYƏT VƏ KİTABXANA***“MÜASİR İNFORMASIYA MƏKANI
VƏ KİTABXANALAR” MÖVZUSUNDA
ÜMUMRESPUBLİKA ELMİ-PRAKTİKİ KONFRANSI**

25 may 2010-cu ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasında (MEA MEK) “Müasir informasiya məkanı və kitabxanalar” mövzusunda Ümumrespublika elmi-praktiki konfransı keçirildi. Tədbir Azərbaycan MEA MEK-in, MEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin və M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının birgə təşkilatçılığı ilə gerçəkləşdirilmişdi.

Elmi-praktiki konfransın məqsədi Azərbaycanda kitabxana-informasiya işinin müasir standartlar səviyyəsində təşkili, bu sahədə perspektivlərin müəyyənləşdirilməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) üzrə yüksək biliklərə malik kitabxanaçı kadrların yetişdirilməsi məsələlərinin müzakirəsi, bu sahədə mövcud problemlərin həlli yollarının araşdırılması məsələləri ilə bağlı idi.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasının foyesində təşkil edilmiş sərgidə kitabxanaşünaslığın, bibliografiyaşünaslığın və kitabşünaslığın aktual məsələlərinə dair ədəbiyyat, o cümlədən konfransın təşkilatçısı olan müəssisələrin yeni çapdan çıxmış nəşrlərinin geniş çeşidi nümayiş etdirildi.

Ümumrespublika elmi-praktiki konfransının giriş sözü ilə Azərbaycan MEA-nın vitse-prezidenti, akademik Arif Həşimov açdı. O, yaşadığımız informasiya cəmiyyətində kitabxanaçılıq ənənələrinin qorunub saxlanması ilə yanaşı müasir texnologiyaların kitabxanaçılıq fəaliyyətinə nüfuzunun əhəmiyyətini qeyd etdi. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin “Kitabxanalar xalq, millət, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənəviyyat, bilik, zəka mənbəyidir” kəlamını xatırladan A.Həşimov qeyd etdi ki, bu gün aparıcı texnologiyalar kitabxana-informasiya işinin yüksək səviyyədə təşkili, milli-mənəvi dəyərlərin təbliği, bilik və informasiya, təcrübə mübadiləsinin aparılmasında misilsiz rol oynayır. Akademik mühüm sənədlərin saxlanması və qorunmasında kitabxanaların xüsusi rolunu qeyd edərək, AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdi.

BMT yanında İnformasiyalaşdırılma Akademiyasının akademiki, Əməkdar elm xadimi, BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov Azərbaycan milli kitabxanaçılığının inkişafı istiqamətində görülən işlərdən söhbət açdı. O qeyd etdi ki, ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən kitabxana işinə göstərilən diqqət və qayğı kitabxanaçılıq ənənələrinin, kitabxanaçılıq fəaliyyətinin tarixində dönüş yaratmış, bu dövrdə kitabxanaçılıq işi böyük inkişaf yolu keçmişdir. Alim bildirdi ki, hazırda ölkəmizdə 12 minə yaxın kitabxana mövcuddur. Bu gün Azərbaycan mədəniyyətinin, elminin, iqtisadiyyatının dünyaya inteqrasiyası prosesləri dövlət səviyyəsində həyata keçirilir.

Milli kitabxanaşünaslıq elminin banisi və ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafında böyük xidmətləri olan görkəmli alim təəssüflə qeyd etdi ki, müasir informasiya cəmiyyətində bəzi informatika mütəxəssisləri müasir elektron kitabxanaların, elektron kataloqların inkişafına daha çox diqqət yetirməyə, İnternet şəbəkəsindən bəhrələnməyə və bütün informasiyaları elektron vasitələrlə əldə etməyə üstünlük verməklə ənənəvi kitabxanalardan tədricən əl çəkməyi məsləhət bilirlər. Əgər kitabxanalar yalnız informasiya cəmiyyəti nəzəriyyəçilərinin öyrənmə obyektini kimi qalarsa, deməli, kitabxanaların uzun müddət əldə etdiyi təcrübə, ənənəvi kitabxanaçılığın bütün nailiyyətləri, biliklərin idarə edilməsi texnologiyası, oxucu və kitabxanaçı probleminin davamlı öyrənilməsi və proqnozlaşdırılması imkanlarından, müasir informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanalarda aparılan yeniliklərin, yeni iş forma, metodlarından istifadə kitabxana informasiya və kommunikasiya texnologiyasının ənənəvi kitabxanaçılıqla əlaqələndirilməsi prosesindən istifadə etmək olduqca çətin olacaqdır. Bütün bunları nəzərə alan kitabxanalar və kitabxanaşünaslıq elmi elmi, praktik və tarixi cəhətdən əsaslandırılmayan bu səhv tendensiyaya qarşı çıxmalıdır. Kitabxanaların 5 min illik təcrübəsi əsasında informasiya cəmiyyətinin qarşıda qoyduğu aktual problemlərin öyrənilməsinə dair ciddi elmi araşdırmalar və sosioloji tədqiqatlar aparılmalı, əldə edilən nəticələr nəzəri cəhətdən əsaslandırılmalı, müasir dövr üçün ciddi tövsiyələr hazırlanmalıdır.

Professor A.Xələfov qeyd etdi ki, bu gün ölkəmizdə kitabxanaların əsas vəzifələrindən biri də tarixi həqiqətlərin beynəlxalq aləmə çatdırılmasıdır. O, bu işlərin təşkilində kitabxanaların böyük rol oynadığını söylədi, informasiya texnologiyalarının yeni nailiyyətlərinin kitabxana sistemində tətbiqinin əhəmiyyətindən danışdı. Alimin fikrincə, müasir biliklər cəmiyyətində kitabların, xüsusən də elektron vəsaitlərin rolu böyükdür. Elektron daşıyıcıların inkişafı ənənəvi kitabxanaların yaşamasına, fəaliyyət göstərməsinə, cəmiyyətin informasiya tələbatının ödənilməsində onların roluna heç bir xələl gətirmir, əksinə, onun daha da təkmilləşməsinə, oxuculara xidmət işinin daha səmərəli təşkilinə, operativliyinə kömək edir. İnformasiya cəmiyyətində kitabxana işi sahəsində sürətlə baş verən bu inqilabi dəyişikliklər, onların dərinədən öyrənilməsi,

ümumiləşdirmələr aparılması kitabxanaşünaslıq elmləri qarşısında olduqca mühüm vəzifələr qoyur. Məhz kitabxanaşünaslıq kitabxana işinin yeni şəraitə uyğunlaşmasına, informasiya elmi ilə inteqrasiyasına dair araşdırmalar aparılmalı, kitabxanalarımızı elmi-nəzəri müddəalarla silahlandırılmalıdır.

Sonra **AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, texnika elmləri doktoru, professor Rasim Əliquliyev** çıxış edərək bəşəriyyətin informasiya əsrinə qədəm qoyduğu indiki dövrdə elmi-texniki sahələrdə baş verən tərəqqi barədə danışdı. Alimin fikrincə, əldə edilən bu tərəqqi bütün sahələrlə yanaşı, xalqın milli sərvəti olan kitabxanalarda da dünya standartlarına uyğun islahatların həyata keçirilməsini zərurətini meydana çıxarır.

Professor R.Əliquliyev müxtəlif sahələrə dair qurumlarla yanaşı kitabxanaların da elektronlaşmasının əhəmiyyətindən söhbət açdı, cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasında, milli-mənəvi dəyərlərimizin, tariximizin qorunmasında, fundamental elmin inkişafında elektron kitabxanaların mühüm rol oynadığını bildirdi. O, dövlət başçısı İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi barədə Sərəncamını yüksək qiymətləndirdi. Alim bu sərəncamın ölkəmizdə kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması, elmi-mədəni sərvətlərdən hərtərəfli istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, cəmiyyətin informasiya təminatının artırılması, eləcə də Azərbaycan kitabxanalarının dünya informasiya məkanına daxil olmasının təmin edilməsi istiqamətində atılmış mühüm addımlardan olduğunu bildirdi.

Professor R.Əliquliyev dedi: “Bu gün rəqəmsal texnologiyaların dinamik inkişafı kağız üzərində olan informasiyanın, kitabların, müxtəlif sənədlərin, tarixi materialların və s. elektron formaya çevrilməsinə imkan verir. Əslində bu çox mürəkkəb bir prosesdir. Hazırda bütün dünyada kitabxana sistemində audio-video informasiya, üçölçülü kitabların geniş tətbiqi məsələləri üzərində işlər aparılır”.

Alim kitabxana istifadəçiləri auditoriyasının genişlənməsinin “Elektron Azərbaycan” Dövlət Proqramı çərçivəsində əsas məsələlərdən olduğunu, informasiya müharibəsində mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirdi.

Professor R.Əliquliyev həmçinin İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun əsas fəaliyyət istiqamətlərindən birinin də müasir kitabxanaların müxtəlif problemlərinin araşdırılması məsələləri olduğunu qeyd etdi. Kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılmasının modernləşdirilməsi, elektron kataloq, elektron kitabxanaların, veb saytların yaradılması, beynəlxalq informasiya mübadiləsinin aparılması, kitabxanaların beynəlxalq təşkilatlara üzv olması məsələlərinin təşkilinin Azərbaycanda biliklər iqtisadiyyatının, milli informasiya məkanının və elektron Azərbaycanın formalaşmasında mühüm amil olduğunu bildirdi.

Azərbaycan MEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, millət vəkili, tarix elmləri doktoru, professor Yaqub Mahmudov Azərbaycan həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması üçün beynəlxalq kitab mübadiləsinin zəruriliyindən söhbət açdı. Alim virtual məkanda tarixi faktlara əsaslanmayan məlumatların, materialların yerləşdirilməsi məsələlərinə də toxundu. Beynəlxalq aləmdə çəşqinliq yaradan bu kimi dezinformasiyanın yolverilməz olduğunu vurğuladı.

Azərbaycan MEA MEK-in direktoru, filologiya elmləri doktoru Aybəniz Əliyeva-Kəngərli ən dəyərli informasiya mənbələrindən biri olan kitabxanaların müasir informasiya məkanında oynadığı rolun əhəmiyyətinin bilavasitə onun maddi-texniki bazası, kadr potensialı ilə bağlı olduğunu qeyd etdi. O, 1925-ci ildə yaradılan MEK-in hazırda dünyanın 70 ölkəsinin 1000-dən artıq elmi müəssisə və kitabxanası ilə kitab və informasiya mübadiləsi apardığını və 1993-cü ildən Beynəlxalq Kitabxana Assosiasiyaları Federasiyasını (IFLA) üzvü olduğunu bildirdi. A.Əliyeva-Kəngərli qeyd etdi ki, MEK Şpringer, Sviits, EBSKO kimi nüfuzlu elektron nəşr paylayıcıları ilə sıx əməkdaşlıq edir və Azərbaycan MEA-nın 30-dan artıq elmi müəssisəsinə mü-təmadi olaraq dünyada nəşr olunan ən son dərgi və kitabları həm çap, həm də elektron şəkildə çatdırır.

Hazırda MEK-də fəaliyyət göstərən 10-dan çox şöbədə 150 nəfərdən artıq peşəkar kitabxanaçının çalışdığını və ümumilikdə təxminən 50 min alimə xidmət olunduğunu söyləyən məruzəçi son zamanlar MEK-də bir çox əhəmiyyətli iş sahələrinin yeni texnologiyalarla təchiz olunduğunu, əhəmiyyətli kataloq sisteminin elektron kataloqla əvəzləndiyini, fondun elektron daşıyıcılara köçürülməsi, elektron kitabxananın qurulması işlərinə başlandığını bildirdi. O, eləcə də son illər ərzində kitabxanada dünyanın ən qabaqcıl avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sisteminin tətbiq edildiyini vurğuladı. A.Əliyeva-Kəngərli hazırda həmin sistemə əsasən MEA-nın digər institutları ilə birgə korporativ şəbəkə toplu kataloqun yaradıldığını da diqqətə çatdırdı. O, yaxın gələcəkdə AMEA-nın bütün elmi-tədqiqat müəssisələrinin vahid elektron kitabxanasının və elektron kataloqunun olacağını da qeyd etdi.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi, fəlsəfə doktoru Kərim Tahirov Azərbaycan Milli Kitabxanasında dünyada əldə olunan təcrübə və biliklərə, məlumatlara əlyətərliyin təmin edilməsi, dünya oxucularına kitabxanalarımızın fondu haqqında məlumatların çatdırılması üçün elektron məlumat bazalarının yaradılması isiqamətində görülən işləri nəzərə çatdırdı. O dedi ki, 2009-cu ildə kitabxananın strukturu təkmilləşdirilmiş, Mədəniyyət və incəsənət üzrə elmi informasiya şöbəsi ləğv olunaraq, onun əsasında Analitik elektron məlumat bazasının təşkili şöbəsi və Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsində Avtoreferat

və dissertasiya fondu bölməsi ləğv olunaraq əvəzində yeni bir şöbə – Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şöbəsi yaradılmışdır. Bu şöbə respublikamızda 1993-cü ildən müdafiə olunmuş dissertasiyaların tammətini elektron bazasının yaradılması prosesini həyata keçirir. Hazırda bazamızda 2000-dən artıq elektron resurs vardır ki, bunlardan 969-u dissertasiyalardır.

Milli Kitabxanada Rusiya Dövlət Kitabxanasının Elektron Dissertasiya fondunun Virtual oxu zalı yaradılmışdır və il ərzində Rusiya Dövlət Kitabxanasının dissertasiya və avtoreferatlarının tammətini elektron bazasından 447 oxucuya virtual xidmət göstərilmişdir.

Analitik elektron məlumat bazasının təşkili şöbəsi “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adlı çari bibliografik informasiya göstəricisini hazırlamaq işini davam etdirir. Vəsaitdə 2009-cu ildə kitabxanaya daxil olan çap məhsullarından Azərbaycan dilində 19 adda kitab, 6 adda jurnal və 52 adda qəzetdən, rus dilində isə 1 adda kitab, 13 adda qəzetdən mövzuya uyğun seçilən materiallar öz əksini tapıb.

K.Tahirov qeyd etdi ki, bu gün Milli Kitabxananın fondunda 4,5 milyon nüsxə ədəbiyyat saxlanılır. 2009-cu ildə kitabxanaya 20 min nüsxədən artıq yeni ədəbiyyat daxil olmuşdur. İl ərzində kitabxananın daimi oxucularının sayı 38 666 nəfər, virtual oxucuların – elektron kataloqdan və elektron kitabxanadan istifadə edən oxucuların (saytdan istifadə edənlər istisna olmaqla) sayı 118 452 nəfər, virtual sifarişin xidmətlərindən istifadə edənlərin sayı 329 nəfər, Rusiya Dövlət Kitabxanasının virtual oxu zalından istifadə edənlərin sayı 447 nəfər olmuşdur.

K.Tahirov bildirdi ki, elektron resursların yaradılması şöbəsi tərəfindən 2009-cu ildə 32 986 adda Azərbaycan və rus dilində olan çari ədəbiyyatın bibliografik yazısı yaradılaraq elektron kataloqun məlumat bazasına daxil edilib. Ümumiyyətlə, bu günə kimi 94 757 bibliografik yazı, 267 142 nüsxə ədəbiyyat elektron kataloqa daxil edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 12 yanvar 2004-cü il tarixli Sərəncamı ilə nəşr olunan kitabların əksəriyyətinin elektron versiyası hazırlanaraq oxucuların istifadəsinə təqdim edilib.

Daha sonra məruzəçi Milli Kitabxananın “Elektron İnformasiya xidməti və KAA (kitabxanalar arası abonement)” şöbəsinin açıldığı barədə məlumat verərək qeyd etdi ki, oxucular bu şöbədə virtual sifariş, elektron kitabxana, elektron kataloq, İnternet xidmətindən istifadə edə bilərlər. Eləcə də Milli Kitabxanada olmayan kitabların, dissertasiyaların Rusiya Dövlət Kitabxanasından elektron variantını da sifariş vermək mümkündür.

K.Tahirovun fikrincə, Azərbaycan Milli Kitabxanasının nəzdində elektron kitabxananın yaradılmasında məqsəd milli kitabxana fondunun mühafizəsi, rəqəmləşdirilməsi, Azərbaycan elminin nailiyyətlərinin virtual məkanda

təbliği və informasiya təminatının təmin edilməsidir. O, Milli Kitabxanaya artıq mikrofilməşdirilmiş ədəbiyyat, kitab və dövrü mətbuat materiallarının daxil edilməsi işlərinə başlanıldığını qeyd etdi.

Ümumrespublika elmi-praktiki konfransının plenar iclasını **Azərbaycan MEA-nın vitse-prezidenti, akademik Arif Həşimov** yekunlaşdıraraq bugünkü tədbirin əhəmiyyətini bir daha vurğuladı, dinlənəcək məruzələrin və aparılacaq müzakirələrin nəticələrinin kitabxana işinin inkişafına təkan verəcəyinə əmin olduğunu söylədi.

* * *

Sonra konfrans öz işini plenar iclaslarla davam etdirdi.

“Kitabxanaşünaslıq və informasiya seksiyası”nın birinci iclasında (moderatorlar prof. A.Xələfov, MEK-ın şöbə müdiri K.Məmmədova) “Kəndli-fermer təsərrüfatı işçilərinə kitabxana-informasiya xidmətinin müasir vəziyyəti” (A.Cəfərov), “Azərbaycan MEA MEK-də elmi-tədqiqat işinin yaranması tarixi, vəziyyəti və inkişaf perspektivləri” (F.Hüseynova), “Elektron Azərbaycan” layihəsində Azərbaycan kitabxanalarının yeri (T.Mirzəyeva), “Kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilində yeni tendensiya: pullu xidmətlərin mahiyyəti, tətbiqi və praktiki əhəmiyyəti” (K.Məmmədova), “İnformasiya xidmətinin təşkilində resursların təsnifatlandırılmasının matris modeli” (K.Qasımova) və başqa mövzularda məruzələr dinlənildi.

“Kitabxanaşünaslıq və informasiya seksiyası”nın ikinci iclasında (moderatorlar prof. X.İsmayılov, dos. Knyaz Aslan) “Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili müasir mərhələdə” (X.İsmayılov), “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya resurslarının yerləşməsinin müasir vəziyyəti” (N.İsmayılov), “Nəsirəddin Tusinin “Əxlaqi-Nasiri” əsəri və Azərbaycan kitab mədəniyyəti” (Knyaz Aslan), “İnformasiya cəmiyyəti şəraitində mərkəzləşmiş kitabxana sistemləri və onların inkişaf perspektivləri” (S.Xələfova), “Səfəvilər dövrünün kitab və kitabxanaları ümumtürk mədəniyyəti kontekstində” (P.Kazımı), “BDU-nun Elmi Kitabxanasının elektron kataloqu və onun təşkili xüsusiyyətləri” (Y.Məmmədova) və s. mövzularda məruzələr maraqla diqqətə layiq idi.

“Bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq seksiyası”nda (moderatorlar f.e.d. A.Kəngərli, Q.Cəfərova) “Elm və təhsil üçün informasiya resurslarının inteqrasiyası haqqında” (S.Kondratyev), “Avropa klassiklərinin əsərlərinin Azərbaycanca tərcümələri və nəşri problemləri” (N.Mehrəliyeva), “Ədəbi bibliografik resurs: müasir vəziyyət və perspektivlər” (S.İsmayılova), “İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının bibliografik prosesləri” (X.Ağayeva), “Müasir informasiya mühitində nəşriyyatların rolu” (L.Abasova), “M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının bibliografik fəaliyyəti” (A.Vəliyeva) və digər mövzularda məruzələr diqqətlə dinlənildi.

Bununla da konfrans öz işini başa çatdırdı.

Qeyd etmək lazımdır ki, "Müasir informasiya məkanı və kitabxanalar" mövzusunda Ümumrespublika elmi-praktiki konfransının proqramı, eləcə də tezis və məruzələrin mətnləri ayrıca toplu şəkildə çap olunmuş, iştirakçılara paylanmışdır.

Ümumrespublika elmi-praktiki konfransı respublika kütləvi informasiya vasitələrində geniş işıqlandırılmış, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının saytında (www.science.gov.az), AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun saytında (www.ict.az), Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin "Rabitə dünyası" qəzetinin saytında (<http://www.rabitadunyasi.info.az>) saytında və digər çap və elektron mediada ətraflı məlumat verilmişdir.

Knyaz ASLAN

**ОБЩЕРЕСПУБЛИКАНСКАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТЕМУ "СОВРЕМЕННОЕ
ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО И БИБЛИОТЕКИ"**

РЕЗЮМЕ

25 мая 2010 г. 25 мая 2010 г. в Центральной Научной Библиотеке НАНА при совместной организации Бакинского Государственного Университета, Азербайджанской Национальной Библиотеки им. М.Ф.Ахундова, Института Информационных Технологий НАНА и ЦНБ НАНА состоялась общереспубликанская научно-практическая конференция на тему "Современное информационное пространство и библиотеки".

**NATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
ON "MODERN INFORMATION SPACE AND LIBRARIES"**

SUMMARY

On May 25, 2010, National scientific-practical conference on the theme "Modern information space and libraries" organized by the Central Scientific Library (CSL) of ANAS, Baku State University, Azerbaijan National Library, Institute of Information Technology have been held in the CSL. He have been listened to lectures and he have been discussed in the conference during.